

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Gdańsku

LGD.411.3.1.2023

Pan
Jakub Mowiński
Prezes Zarządu MEDICAL MEDYCYNA Spółki z o. o.

MEDICAL MEDYCYNA Spółka z o. o.
ul. Wojska Polskiego 5A
83-110 Tczew

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

D/23/510 – Wykonywanie obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	MEDICAL MEDYCYNA Spółka z o. o., ul. Wojska Polskiego 5A, 83-110 Tczew, dalej: POZ
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jakub Mowiński, Prezes Zarządu, od 9 lipca 2019 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowanie w sytuacji uchylania się od niego. 2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2023 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych zarówno przed tym okresem jak i po nim, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Gdańsku
Kontroler	Agnieszka Zamorska, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/174/2023 z 25 października 2023 r. (akta kontroli str. 1-11)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W POZ realizowano w latach 2021-2023 działania w celu przeprowadzenia obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowano w sytuacji uchylania się od tego obowiązku.

Badanie dokumentacji 150 spraw wykazało, że sposób jej prowadzenia umożliwił zawiadomienie w odpowiednim terminie zobowiązanych do zaszczepienia, mimo braku formalnej procedury w tym zakresie. Prawidłowo reagowano też w sytuacji uchylania się od ww. obowiązku, zgłaszając dane osób uchylających się do Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Tczewie³. Objęte szczegółowym badaniem 75 szczepień z ww. 150 spraw przeprowadzono zgodnie z zasadami określonymi w § 7 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych⁴. Każde ww. szczepienie wykonała osoba posiadająca kwalifikacje, określone w § 6 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.

Czynności w zakresie ww. szczepień dokumentowano właściwie, za wyjątkiem wpisów w 123 ze 150 objętych badaniem kartach uodpornienia w zakresie nazwy i numeru serii szczepionki, których nie dokonano czytelnym pismem odręcznym,

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dalej: PSSE.

⁴ Dz. U. z 2022, poz. 2172, ze zm., dalej: „rozporządzenie w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych” – uchylone z dniem 1 października 2023 r.

a poprzez zamieszczenie zawierającej te dane naklejki. Było to niezgodne z § 10 ust. 1 ww. rozporządzenia, jednak ze względu na jego uchylenie oraz brak w przepisach obowiązującego prawa⁵ wymogu odręcznego dokonywania wpisów w dokumentacji medycznej obowiązkowych szczepień ochronnych, nie sformułowano wniosku pokontrolnego w tym zakresie.

W POZ sporządzano i terminowo przekazywano do PSSE roczne i kwartalne sprawozdania dotyczące obowiązkowych szczepień ochronnych. Brak dokumentów źródłowych do ww. sprawozdań, na który wpływ miała m.in. rotacja pacjentów oraz ręczne zliczanie danych z kart uodpornienia, uniemożliwiały jednak weryfikację prawidłowości ww. sprawozdań.

W POZ prowadzono w okresie objętym kontrolą profilaktykę dotyczącą korzyści z zaszczepienia dzieci i młodzieży oraz skutków niezaszczepienia, polegającą głównie na informowaniu o obowiązkowych i zalecanych szczepieniach ochronnych dzieci i młodzieży, zamieszczaniu plakatów i ulotek promujących szczepienia w pomieszczeniach POZ.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowanie w sytuacji uchylania się od niego.

Opis stanu faktycznego

1.1. Liczba dzieci i młodzieży zapisanych do POZ⁷ w poszczególnych latach⁸ objętych kontrolą tj. 2021, 2022 i 2023 r. wyniosła łącznie odpowiednio: 681, 723 i 632, w tym w niżej wymienionych grupach wiekowych odpowiednio:

- a) w pierwszym roku życia: 166, 134 i 95,
- b) drugim roku życia: 183, 169 i 129,
- c) szóstym roku życia: 94, 150 i 136,
- d) 10. roku życia: 98, 97 i 99,
- e) 14. roku życia: 80, 97 i 83,
- f) 19. roku życia: 60, 76 i 82.

Liczba dzieci, których rodzice odmówili szczepień według stanu na koniec każdego roku objętego kontrolą⁹ wyniosła odpowiednio: 23, 20 i 34. Według danych POZ w latach 2021-2023 jednemu dziecku po konsultacji neurologicznej odroczone termin obowiązkowych szczepień podstawowych¹⁰. POZ nie dysponował danymi

⁵ § 13 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych (Dz. U. poz. 2077). – obowiązuje od 1 października 2023 r. – dalej: „rozporządzenie z dnia 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych”.

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Według danych wskazanych przez NFZ Pomorski Oddział Wojewódzki w Gdańsku w piśmie o nr NFZ11-WSZOZ-M-MW.6611.5.2023, 2023.WSOZ-M-MW.AL z dnia 9 listopada 2023 r. oraz piśmie o nr NFZ11-WSZOZ-M-MW.6611.2.2024, 2024.WSOZ-M-MW.AL z dnia 12 lutego 2024 r., w odniesieniu do miejsca udzielania świadczeń przez POZ w Tczewie przy ul. Wojska Polskiego 5A.

⁸ Według stanu na 31 grudnia każdego roku objętego kontrolą.

⁹ Zgodnie z imiennymi wykazami osób uchylających się od szczepień, dołączonymi do kwartalnych sprawozdań z obowiązkowych szczepień ochronnych wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie, sporządzonych za okres IV kwartału każdego roku objętego kontrolą. Ww. wykazy aktualizowano na dzień sporządzenia ww. sprawozdań, co szerzej opisano w pkt 1.3 wystąpienia pokontrolnego.

¹⁰ W 2022 r. do dnia 31 grudnia 2022 r., następnie dwukrotnie w 2023 r. do 15 lutego 2024 r. i 31 grudnia 2024 r.

dotyczącymi liczby dzieci zobowiązanych do szczepienia oraz zaszczepionych według stanu na 31 grudnia każdego roku objętego kontrolą.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że system elektroniczny, w którym prowadzona była dokumentacja pacjentów, nie dawał możliwości wygenerowania ww. danych, a sporządzenie wykazów ww. osób w sposób ręczny na podstawie posiadanych kart uodpornienia byłoby bardzo utrudnione z uwagi na rotację pacjentów.

W POZ przyjęto zasadę wyboru dzieci i młodzieży, które należy szczepić w danym terminie przez pielęgniarkę odpowiedzialną m.in. za wykonywanie szczepień ochronnych¹¹. Pielęgniarka ds. szczepień wyznaczała dzieci zobowiązane do szczepienia według Programu Szczepień Ochronnych¹² na podstawie posiadanych kart uodpornienia. Ww. karty przechowywane były w kartotece według roczników, dodatkowo w podziale na dzieci zaszczepione i niezaszczepione oraz rodzaje szczepień, co umożliwiało wyszukiwanie osób podlegających obowiązkowym szczepieniom ochronnym.

Pielęgniarka ds. szczepień wyjaśniła, że nie sporządzała wykazu zobowiązanych do poszczególnych szczepień m.in. z uwagi na czasochłonność oraz rotację pacjentów. Zapotrzebowania na szczepionki sporządzała natomiast co miesiąc na podstawie planowanych w najbliższym okresie szczepień i po uwzględnieniu posiadanych szczepionek.

O obowiązku poddania się obowiązkowym szczepieniom ochronnym przeciw chorobom zakaźnym oraz o zalecanych szczepieniach ochronnych przeciw chorobom zakaźnym informowano rodziców/opiekunów prawnych noworodka podczas wizyty patronażowej¹³, a rodziców starszych dzieci podczas wizyty u lekarza w POZ. W przypadku nowo zapisanych pacjentów, których rodzice nie rejestrowali dziecka z własnej inicjatywy do lekarza POZ, o obowiązku szczepienia¹⁴ powiadamiano ich telefonicznie.

Powyższym realizowano działania mające na celu profilaktykę chorób polegające na informowaniu o obowiązku poddania się obowiązkowym szczepieniom ochronnym przeciw chorobom zakaźnym oraz o zalecanych szczepieniach ochronnych przeciw chorobom zakaźnym, do których zobowiązywał lekarzy POZ pkt 2 ppkt 2 załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie zakresu zadań lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej i położnej podstawowej opieki zdrowotnej¹⁵.

Fakt poinformowania o obowiązku szczepień odnotowywano m.in. na kartach uodpornienia¹⁶ oraz w dokumentacji medycznej prowadzonej w systemie elektronicznym lub dołączano w tym zakresie osobne oświadczenie rodzica/opiekuna. Poinformowanie o obowiązku poddania się określonego szczepieniu odnotowywano m.in. w kartach uodpornienia oraz w systemie elektronicznym poprzez zarejestrowanie wizyty. Na dany dzień generowano listę zarejestrowanych pacjentów. Rodzicom dzieci, którzy nie zgłosili się przypominano telefonicznie o obowiązku szczepienia i wskazywano kolejny termin. W przypadku niestawienia się

¹¹ Na ww. stanowisku zatrudniona była jedna pielęgniarka od dnia 20 listopada 2017 r., dalej: pielęgniarka ds. szczepień.

¹² Ogłoszonego w Komunikatach Głównego Inspektora Sanitarnego na 2021, 2022 i 2023 r. odpowiednio w dniach 22 grudnia 2020 r., 28 października 2021 r. i 28 października 2022 r., Dz. Urz. Ministra Zdrowia z 2020 r. poz. 117, z 2021 r., poz. 85 i z 2022 r., poz. 113, dalej: kalendarz szczepień.

¹³ Tj. wizyty w domu noworodka lub wizyty u lekarza w POZ.

¹⁴ Po wystąpieniu do poprzedniego POZ i otrzymaniu karty uodpornienia.

¹⁵ Dz. U. z 2019 r., poz. 2335, dalej: rozporządzenie w sprawie zakresu zadań lekarza, pielęgniarki i położnej POZ.

¹⁶ W formie pieczętki o treści „oświadczam, że zostałem poinformowany o zalecanych i obowiązkowych szczepieniach”, pod którą podpisywał się rodzic/opiekun prawny.

po kilkukrotnym wyznaczeniu terminu, wysłano wezwanie do rodziców/opiekunów prawnych.

Pielęgniarka ds. szczepień wyjaśniła, że monitorowanie procesu powiadamiania o obowiązku szczepień ochronnych polegało m.in. na analizowaniu przez nią kart uodpornienia co najmniej kilka razy w miesiącu m.in. podczas przygotowywania ww. kart na umówiony termin wizyty, po przeprowadzonych szczepieniach, przy sporządzaniu comiesięcznego zapotrzebowania na szczepionki oraz kwartalnych i rocznych sprawozdań z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych. Informacje o zrealizowanych szczepieniach odnotowywano w dokumentacji medycznej pacjenta, m.in. w systemie elektronicznym oraz w karcie uodpornienia. W jej ocenie sposób prowadzenia dokumentacji medycznej dotyczącej szczepień a także kartotek kart uodpornienia umożliwił zawiadomienie w odpowiednim terminie zobowiązanych do szczepienia.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że lekarze POZ wraz z pielęgniarką ds. szczepień koordynowali wykonanie obowiązkowych i zalecanych szczepień ochronnych przeciw chorobom zakaźnym w okresie objętym kontrolą m.in. poprzez: analizę kart uodpornienia oraz książeczek szczepień pod kątem realizacji szczepień obowiązkowych, dokonywanie wpisów w dokumentacji medycznej o przeprowadzanych badaniach kwalifikacyjnych i szczepieniach, przypominanie o zbliżających się szczepieniach w trakcie wizyt w poradni dzieci zdrowych oraz na badaniach profilaktycznych bilansowych, przedstawianie rodzicom materiałów edukacyjnych, kierowanie rodziców dzieci uchylających się od ich szczepienia do poradni konsultacyjnej do spraw szczepień.

Powyższym realizowano działanie mające na celu profilaktykę chorób i polegające na koordynowaniu wykonania obowiązkowych i zalecanych szczepień ochronnych przeciw chorobom zakaźnym, do czego zobowiązywał lekarzy POZ pkt 2 ppkt 4 załącznika nr 1 do rozporządzenia w sprawie zakresu zadań lekarza, pielęgniarki i położnej POZ.

(akta kontroli str. 13-16, 19-53, 280-282)

Badanie dokumentacji 150¹⁷ spraw wykazało, że:

- w POZ stosowano przyjętą zasadę wyznaczania dzieci, które należało szczepić oraz powiadamiania rodziców i opiekunów prawnych przez pielęgniarkę ds. szczepień;
- sposób prowadzenia dokumentacji umożliwił zawiadomienie w odpowiednim terminie zobowiązanych do zaszczepienia;
- informacje na temat przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych oraz fakt poinformowania o obowiązku poddania się ww. szczepieniom odnotowywano, zgodnie z § 9 ust. 1 i 4 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych oraz z § 12 ust. 1 i 3 rozporządzenia z 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych w karcie uodpornienia i dokumentacji medycznej prowadzonej w systemie elektronicznym;
- szczepienia 36 z 50 objętych badaniem spraw dzieci, które powinny zostać objęte szczepieniami przewidzianymi w kalendarzu szczepień w drugim roku życia¹⁸, przeprowadzono z użyciem szczepionek wysoko skojarzonych, w tym DtaP-IPV-Hib 29 razy, a DtaP-IPV-Hib-WZWB siedmiokrotnie;

¹⁷ Po 50 wybranych losowo spraw dzieci, które w poszczególnych latach objętych kontrolą, tj. 2021-2023 powinny zostać objęte szczepieniami przewidzianymi w kalendarzu szczepień odpowiednio: w drugim roku życia, w szóstym i 10. roku życia oraz z 14. i 19. roku życia. W próbie nie wystąpiły przypadki dzieci przybyłych z innych krajów i przebywających w Polsce dłużej niż trzy miesiące.

¹⁸ W 16-18. miesiącu życia przeciwko błonicy, tężcowi, krztuścowi – czwarta dawka, ostremu, nagminnemu porażeniu dziecięcemu (poliomyelitis) – trzecia dawka oraz inwazyjnemu zakażeniu *Haemophilus influenzae* typu B – czwarta dawka.

- wpisy¹⁹ w kartach uodpornienia były dokonywane czytelnym pismem odręcznym, w odpowiednich jej częściach, z wyjątkiem informacji w zakresie nazwy i numeru serii szczepionki zamieszczonych w formie naklejki w przypadku 123 ze 150 objętych badaniem kart, co szerzej opisano w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości;
- wystąpiło osiem przypadków niestawienia się²⁰ na szczepienie dzieci, które powinny zostać objęte szczepieniami przewidzianymi w kalendarzu szczepień w drugim roku życia, pomimo poinformowania ich rodziców/opiekunów prawnych o terminie szczepienia. Przyczynę niestawienia się odnotowano w kartach uodpornienia. Siedmiu z ww. dzieci zaszczepiono w nowym terminie, a jedno dziecko otrzymało od lekarza neurologa odroczenie obowiązkowych szczepień ochronnych do 31 grudnia 2022 r., następnie do 15 lutego 2024 r. i 31 grudnia 2024 r.;
- wystąpiły dwa²¹ przypadki odmowy zaszczepienia, które zgłoszono do PSSE.
(akta kontroli str. 54-101)

Z badania ankietowego²² przeprowadzonego w trakcie kontroli wśród rodziców dzieci, którzy z różnych przyczyn zgłosili się na wizytę w POZ wynika, że:

- w 37 z 41 przypadków rodzice posiadali wiedzę na temat obowiązkowych szczepień ochronnych;
- ww. wiedzę pozyskali najczęściej od lekarza rodzinnego, z ulotek i plakatów w przychodni oraz mediów a także innych źródeł m.in.: w szpitalu, na studiach medycznych bądź od rodziny;
- w pięciu przypadkach rodzice odmówili szczepienia dziecka, z których cztery wynikały z braku wystarczającej wiedzy na temat bezpieczeństwa szczepionek i korzyści wynikających z zaszczepienia, a jeden z informacji w mediach zniechęcających do zaszczepienia;
- 28 z 41 rodziców chciałoby, aby poszerzono zakres bezpłatnych szczepień obowiązkowych dzieci o inne szczepienia przeciwko chorobom zakaźnym, wskazując najczęściej na szczepienia przeciwko ospie wietrznej i meningokokom;
- 11 z ww. 28 rodziców wskazało, że podjęło inicjatywę w ww. kierunku, której formę określono w trzech przypadkach jako petycję skierowaną do Ministerstwa Zdrowia.
(akta kontroli str. 231-272)

1.2. Na podstawie dokumentacji medycznej 25 zaszczepionych dzieci w POZ w każdym roku objętym kontrolą (łącznie 75 spraw²³), ustalono, że:

- w każdym przypadku przed szczepieniem przeprowadzono lekarskie badania kwalifikacyjne dzieci i młodzieży poprzedzające wykonanie obowiązkowych szczepień ochronnych przeciw chorobom zakaźnym z zachowaniem zasad określonych w § 7 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych oraz w § 10 rozporządzenia z 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych tj. indywidualnie oraz w obecności osoby, która sprawowała prawną pieczę nad dzieckiem;
- czynności związane z dokonywaniem badań kwalifikacyjnych miały odzwierciedlenie w dokumentacji medycznej tj. w systemie elektronicznym;
- w ww. sprawach nie wystąpiły przypadki skierowania w trakcie lekarskich badań kwalifikacyjnych na konsultacje specjalistyczne;
- obowiązkowe szczepienia ochronne we wszystkich sprawach przeprowadziła pielęgniarka ds. szczepień, posiadająca kwalifikacje określone w § 6 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych oraz w § 9

¹⁹ Dotyczące m.in. rodzaju, nazwy i numeru serii szczepionki, daty i miejsca jej podania.

²⁰ Uzasadnione infekcją lub planowaną konsultacją neurologiczną.

²¹ Po jednym dziecku, które powinno zostać objęte szczepieniem odpowiednio w 10. i 14. roku życia.

²² Przy pomocy 41 anonimowych ankiet.

²³ Wybranych losowo z dokumentacji badanej w ramach pkt nr 1.1 wystąpienia pokontrolnego.

rozporządzenia z 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, tj. kurs w zakresie szczepień ochronnych²⁴ i co najmniej 6-miesięczną praktykę w zakresie przeprowadzania szczepień ochronnych;

- w dokumentacji określonej w § 9 ust. 1 pkt 1 i 3 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych oraz w § 12 ust. 1 pkt 1 i 3 rozporządzenia z 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych dokonano wpisów na temat przeprowadzonych szczepień²⁵;

- wpisów w systemie elektronicznym dotyczących przeprowadzonego badania kwalifikacyjnego dokonano w dniu badania,

- wpisów w karcie uodpornienia dotyczących przeprowadzonego szczepienia, dokonano bezpośrednio po jego wykonaniu, do czego zobowiązał § 10 ust. 1 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.

W okresie objętym kontrolą do POZ przekazano jedną kartę dziecka²⁶ niezaszczepionego w szpitalu. Pielęgniarka ds. szczepień wyjaśniła, że w trakcie pierwszej wizyty poinformowano rodzica o obowiązkowych i zalecanych szczepieniach dziecka i otrzymano pisemną odmowę z informacją, że szczepienia będą wykonane w późniejszym terminie z uwagi na obawy przed niepożądanym odczynem poszczepiennym. Ustalono, że o obowiązkowych i zalecanych szczepieniach informowano ponownie rodziców podczas wizyt u lekarza POZ. Przeprowadzanie obowiązkowych szczepień dziecka rozpoczęto we wrześniu 2022 r.²⁷ W sierpniu 2023 r. rodzice zmienili dziecku POZ²⁸.

(akta kontroli str. 102-127, 279)

1.3. W POZ sporządzano roczne sprawozdania ze szczepień ochronnych MZ-54²⁹ za lata 2021-2023 oraz kwartalne sprawozdania z obowiązkowych szczepień ochronnych według informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie i według ilości wykorzystanych szczepionek³⁰ za poszczególne kwartały w ww. latach. Dane wykazane w sprawozdaniach za IV kwartał ww. lat były spójne ze sprawozdaniami rocznymi pod względem liczb kart uodpornienia przechowywanych przez POZ według roku urodzenia dziecka.

Pielęgniarka ds. szczepień wyjaśniła, że nie dysponuje wykazami dzieci, potwierdzającymi liczby osób zaszczepionych na poszczególne choroby w ww. latach. W związku z brakiem możliwości wygenerowania tych danych z systemu elektronicznego, dane do sprawozdań zlicza ręcznie z kart uodpornienia analizując poszczególne roczniki dzieci. Ponadto z uwagi na rotację³¹ pacjentów i związany z tym brak kart uodpornienia osób, które zmieniły POZ oraz dużą czasochłonność, nie jest w stanie przedstawić danych w ww. szczegółowości.

Powyższe uniemożliwia weryfikację prawidłowości danych zawartych w sporządzonych sprawozdaniach.

²⁴ Zaświadczenie Nr 20/17/2012 z dnia 2 grudnia 2013 r.

²⁵ Sposób dokonania wpisów opisano szerzej w punkcie 1.1 wystąpienia pokontrolnego.

²⁶ Urodzonego w dniu 5 lutego 2022 r.

²⁷ W POZ wykonano następujące obowiązkowe szczepienia ochronne: WZW I, WZW II, BCG, DTP i Hib, odpowiednio w dniach: 15 września 2022 r., 17 stycznia 2023 r., 22 lutego 2023 r., 11 maja 2023 r. i 22 czerwca 2023 r.

²⁸ Protokół przekazania kart uodpornienia z 23 sierpnia 2023 r.

²⁹ Których wzory określono w załącznikach do Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej z dnia 25 września 2020 r. na rok 2021, z dnia 19 listopada na rok 2022 i z dnia 7 października 2022 r. na rok 2023, odpowiednio: Dz. U. z 2020 r., poz. 2062, ze zm., Dz. U. z 2021 r., poz. 2303, ze zm. i Dz. U. z 2022 r., poz. 2453, ze zm.

³⁰ Których wzory określono odpowiednio w załączniku nr 4 i 5 do rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.

³¹ W latach 2021-2023 POZ otrzymał od innych podmiotów łącznie 1109 kart uodpornienia (w tym odpowiednio w ww. latach 415, 437 i 257 kart), a przekazał innym podmiotom ogółem 550 kart (w tym odpowiednio w ww. latach 98, 162 i 290 kart).

Wszystkie sprawozdania roczne i kwartalne w okresie objętym kontrolą przekazywano do PSSE w wymaganych terminach³², określonych w odniesieniu do sprawozdań rocznych w części II załączników do rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2021, 2022 i 2023³³, a w odniesieniu do kwartalnych sprawozdań w § 13 i 14 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.

(akta kontroli str.128-196)

Do kwartalnych sprawozdań z obowiązkowych szczepień ochronnych według informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie dołączano:

- imienne wykazy osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych³⁴, w których wskazywano imię, nazwisko i pesel dziecka, którego rodzice uchylali się od szczepienia;
- informacje odnośnie danych o rodzicach/opiekunach prawnych niezaszczepionych dzieci³⁵ m.in. tj.: dane adresowe i pesele rodziców/opiekunów prawnych, informacje o brakujących szczepieniach, działaniach podjętych przez POZ, znanych przyczynach odmowy;
- kserokopie kart uodpornienia niezaszczepionych dzieci;
- pisemne oświadczenia rodziców o braku zgody na szczepienie³⁶, zawierające przyczynę uchylania się według opinii rodzica.

W dokumentacji załączonej do wykazów sporządzanych w okresie objętym kontrolą wykazywano zarówno rodziców, którzy odmawiali zaszczepienia dziecka i złożyli w tym zakresie stosowne oświadczenie³⁷, jak i rodziców, którzy kilkakrotnie umawiali się i nie stawiali na szczepienie oraz rodziców, którzy nie reagowali na powiadomienia o szczepieniach. Uchylających się umieszczano w wykazie po podjęciu kilku prób umówienia wizyty w celu zaszczepienia dziecka. Najczęściej przyczyną odmowy była obawa przed wystąpieniem niepożądanych odczynów poszczepiennych, choroba dziecka lub czasowy brak jego odporności spowodowanym chorobą.

Liczba dzieci, których rodzice odmówili szczepień według stanu na koniec każdego kwartału w latach objętych kontrolą wyniosła odpowiednio:

- w 2021 r.: 22 osoby w I i II kwartale i 23 osoby w III i IV kwartale;
- w 2022 r.: 22 osoby w I kwartale, 23 osoby w II i III kwartale oraz 20 w IV kwartale;
- w 2023 r.: 20 osób w I kwartale, 27 osób w II i III kwartale oraz 34 w IV kwartale.

Pięcioro z 20 dzieci, które dopisano do wykazu w latach 2021-2023, nie posiadało żadnych szczepień, a 15 - szczepień podstawowych lub przypominających³⁸.

Ww. wykazy aktualizowano na koniec każdego z ww. kwartałów dopisując kolejne osoby, które uchylały się od obowiązkowych szczepień, a w przypadku zaszczepienia dziecka lub zmiany POZ wykreślając z wykazu i informując o tym PSSE³⁹.

³² Według pism Dyrektora PSSE o nr EPSz.9011.5.148.2023.AN z dnia 14 listopada 2023 r. i EPSz.9011.5.158.2023.AN z dnia 29 listopada 2023 r., sprawozdania roczne za lata 2021-2023 wpłynęły do PSSE odpowiednio w dniach 10 stycznia 2022 r., 13 stycznia 2023 r. i 12 stycznia 2024 r., a kwartalne na załącznikach 4 i 5 za poszczególne kwartały 2021 r. w dniach: 7 kwietnia 2021 r., 5 lipca 2021 r., 6 października 2021 r. i 31 grudnia 2021 r., za poszczególne kwartały 2022 r. w dniach 11 kwietnia 2022 r., 4 lipca 2022 r., 3 października 2022 r. i 5 stycznia 2023 r. oraz za poszczególne kwartały 2023 r. w dniach: 5 kwietnia 2023 r., 3 lipca 2023 r., 4 października 2023 r. i 5 stycznia 2024 r.

³³ vide: przypis 29.

³⁴ Dalej: wykazy.

³⁵ Przekazywane na druku „zgłoszenie rodziców uchylających się od obowiązku wykonania szczepień dziecka”.

³⁶ W przypadku ich złożenia przez rodzica/opiekuna prawnego.

³⁷ Siedem przypadków, w tym sześć złożonych przez okres objętym kontrolą i jedno w II kwartale 2023 r.

³⁸ W zgłoszeniach osób uchylających się przekazywanych do PSSE wskazywano nazwy brakujących szczepień dziecka lub wpisywano ogólnie m.in., że brak szczepienia podstawowego I, II i dalszych.

³⁹ Przykładowe pisma do PSSE z dnia 12 maja 2021 r. i 22 listopada 2023 r.

Powyższe powodowało, że w sytuacji wielokrotnej odmowy, np. zaszczepienia przeciwko kilku chorobom lub w ramach kolejnej dawki przeciw tej samej chorobie, uchylającego się umieszczano na kolejnych wykazach jeden raz do czasu zmiany stanu faktycznego. W przypadku rodziców odmawiających szczepień więcej niż jednego dziecka, przekazywano ww. informacje odrębnie w odniesieniu do każdego dziecka. W przypadku braku oświadczenia o odmowie szczepienia, sporządzano adnotację w karcie uodpornienia.

W okresie objętym kontrolą w POZ nie sporządzano i nie przekazywano do PSSE innych sprawozdań poza ww. sprawozdaniami kwartalnymi wraz z imiennym wykazem osób uchylających się od szczepień ochronnych dzieci i młodzieży i ww. załącznikami.

Pielęgniarka ds. szczepień wyjaśniła, że w POZ nie otrzymano żadnych wytycznych dotyczących przekazywania danych osób uchylających się oraz przyczyn uchylania się od obowiązkowych szczepień w ww. okresie.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że sposób prowadzenia dokumentacji umożliwił sporządzenie sprawozdań z obowiązkowych szczepień zgodnie ze stanem faktycznym. Było to jednak czasochłonne z uwagi na zliczanie danych ręcznie z kart uodpornienia. Ponadto liczba pacjentów i ich kart uodpornienia była zmienna i rotacyjna ze względu na możliwość bezpłatnej zmiany POZ dwa razy w roku. Powyższe utrudniało sprawne sporządzanie sprawozdań.

Jednocześnie poinformował, że analizowano dane wynikające ze sprawozdań, w szczególności dotyczące odmów pod kątem realizacji szczepień dzieci. Aktualizowano je na bieżąco, informując niezwłocznie PSSE w przypadku zaszczepienia dziecka. Ponadto w celu zachęcenia rodziców do szczepień poza informacjami o skutkach niezaszczepienia przekazywanymi podczas rozmów, kierowano ich do poradni konsultacyjnej do spraw szczepień.

(akta kontroli str. 24-27, 128-227, 229-230)

W okresie objętym kontrolą PSSE przeprowadziła w POZ trzy⁴⁰ kontrole w zakresie realizacji harmonogramu szczepień u osób w wieku 0-19 lat, prawidłowości prowadzenia dokumentacji, warunków przechowywania szczepionek, warunków składowania i utylizacji zużytego sprzętu jednorazowego, sporządzania dokumentacji z ww. czynności. W wyniku ww. kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 228)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Wpisy w 123⁴¹ ze 150 objętych badaniem kartach uodpornienia w zakresie nazwy i numeru serii szczepionki nie były dokonane czytelnym pismem odręcznym, a poprzez zamieszczenie zawierającej te dane naklejki, co było niezgodne z § 10 ust. 1 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.

Pielęgniarka ds. szczepień wyjaśniła, że zamieszczenie na ww. kartach uodpornień naklejek zawierających nazwę i numeru serii szczepionek zamiast odręcznych wpisów usprawniało jej pracę i zmniejszało ryzyko błędów przy przepisywaniu numeru serii szczepionki.

W ocenie NIK wyjaśnienia nie stanowią uzasadnienia stwierdzonego naruszenia przepisów obowiązującego prawa.

(akta kontroli str. 54-101, 118-120)

⁴⁰ W dniach 19 sierpnia 2022 r., 16 czerwca 2023 r. i 22 listopada 2023 r.

⁴¹ W tym 49, 25, 24, 24 i jedna karta uodpornienia dotyczące obowiązkowych szczepień dzieci odpowiednio w: drugim, szóstym, 10., 14. i 19. roku życia.

OCENA CZĄSTKOWA

W POZ prawidłowo realizowano w latach 2021-2023 zadanie powiadamiania rodziców/opiekunów prawnych o obowiązkowych szczepieniach ochronnych dzieci i młodzieży w badanych 150 sprawach, mimo braku formalnej procedury w tym zakresie. Reagowano też w sytuacji uchylania się od ww. obowiązku, zgłaszając dane osób uchylających się do PSSE. Objęte szczegółowym badaniem 75 szczepień z ww. 150 spraw przeprowadzono zgodnie z zachowaniem zasad określonych powszechnie obowiązującymi przepisami prawa. Czynności w zakresie ww. szczepień dokumentowano właściwie, za wyjątkiem wpisów w 123 ze 150 objętych badaniem kartach uodpornienia w zakresie nazwy i numeru serii szczepionki, których nie dokonano czytelnym pismem odręcznym, a zamieszczono w formie naklejki. W POZ sporządzano i terminowo przekazywano do PSSE roczne i kwartalne sprawozdania dotyczące obowiązkowych szczepień ochronnych. Sposób prowadzenia dokumentacji medycznej umożliwił sporządzenie ich zgodnie ze stanem faktycznym, jednak ręczne zliczanie danych z kart uodpornienia oraz brak dokumentów źródłowych do ww. sprawozdań spowodowany rotacją pacjentów, utrudniały sprawne ich sporządzenie i uniemożliwiły ich weryfikację.

OBSZAR

2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży

Opis stanu faktycznego

W pomieszczeniach POZ (w poradni dzieci zdrowych tj. w gabinecie szczepień, lekarskim oraz poczekalni a także w poczekalni do poradni dzieci chorych) znajdowały się plakaty informujące o kalendarzu szczepień, w tym z zastosowaniem szczepionek wysoko skojarzonych, ulotki o szczepieniach obowiązkowych i zalecanych, kalendarz szczepień oraz informacje o rocznikach dzieci podlegających poszczególnym szczepieniom w 2023 r.

(akta kontroli str. 273-278)

W objętej kontrolą dokumentacji medycznej w ramach badania opisanego w pkt. 1.2 pierwszego obszaru wystąpienia pokontrolnego, znajdowały się zapisy dotyczące informowania rodziców/opiekunów prawnych o obowiązkowych i zalecanych szczepieniach ochronnych dzieci i młodzieży oraz skierowania do poradni konsultacyjnej do spraw szczepień.

(akta kontroli str. 112-113, 116-117, 124-126)

Prezes Zarządu wyjaśnił, że działania profilaktyczne i edukacyjne w zakresie szczepień dzieci i młodzieży realizowano w latach 2021-2023 poprzez udostępnianie ulotek, zamieszczanie w poczekalniach poradni dzieci zdrowych i chorych folderów, plakatów, kalendarza szczepień oraz rozmowy indywidualne z rodzicami/opiekunami prawnymi zarówno w ramach wizyt profilaktycznych jak i w poradni dzieci chorych. Powyższe działania prowadzono na bieżąco, najczęściej z uwagi na kalendarz szczepień w stosunku do dzieci najmłodszych i w okresie przedszkolnym. Rodziców dzieci szkolnych i nastolatków informowano o szczepieniach także podczas bilansów zdrowia oraz pod koniec roku, gdy analizowano informacje o szczepieniach przeprowadzonych w danym roku kalendarzowym w celu sporządzenia sprawozdania rocznego. Najczęściej informacje przekazywano ustnie w trakcie bezpośredniej rozmowy. W okresie objętym kontrolą realizowano obowiązkowe szczepienia ochronne dzieci i młodzieży zgodnie z kalendarzem szczepień. Inne realizowane programy rządowe i samorządowe nie dotyczyły ww. szczepień, a np. profilaktyki zakażeń wirusem HPV.

Prezes Zarządu poinformował ponadto, że pracownicy POZ zaobserwowali przypadki odmawiania obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci oraz zjawisko zmiany POZ

w celu uniknięcia egzekwowania ww. obowiązku przez PSSE w konsekwencji podjęcia prób zachęcających do umówienia się na wizytę w celu szczepienia.
(akta kontroli str. 225-227)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W POZ prowadzono w okresie objętym kontrolą profilaktykę dotyczącą korzyści z zaszczepienia dzieci i młodzieży oraz skutków niezaszczepienia, która głównie polegała na informowaniu rodziców/opiekunów prawnych o obowiązkowych i zalecanych szczepieniach ochronnych dzieci i młodzieży, promowaniu szczepień w pomieszczeniach POZ przy pomocy plakatów i ulotek oraz kierowaniu rodziców do poradni konsultacyjnej do spraw szczepień.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze zmianą przepisu prawa dotyczącego stwierdzonej nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Gdańsku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Gdańsk, 15 lutego 2024 r.

Kontroler
Agnieszka Zamorska
specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Gdańsku
Dyrektor

.....
podpis

